

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญและความเป็นมา

ปัญหาวิกฤตการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมไทย กล่าวได้ว่ามีความรุนแรงและมีผลกระทบต่อประชาชนอย่างมาก เพราะกระทบทั้งโครงสร้างการผลิตของประเทศโยงใยเป็นลูกโซ่ ถึงภาคเศรษฐกิจ ภาคเกษตร และภาคการศึกษา และอาจจะคงด้วยยาวนานไม่ต่ำกว่า 3-5 ปี ประชาชนในเมืองจำนวนมาก ได้รับผลกระทบจากวิกฤตการณ์ครั้งนี้ เช่น การถูกให้ออก เลิกจ้าง สดค่าตอบแทน คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ประมาณการว่าในปี 2540 มีผู้ถูกเลิกจ้างไม่น้อยกว่า 30,000 คน และอาจจะเพิ่มสูงขึ้นเรื่อยๆ คาดว่าประมาณ 2 ล้านคน (อภิญา เวชชัย, 2541 : น. 45) ซึ่งหลายคนอยู่ในฐานะหัวหน้าครอบครัว การตกงานย่อมส่งผลกระทบต่อครอบครัว ค่าใช้จ่าย ค่าเล่าเรียนบุตร หลายครอบครัวไม่สามารถผ่อนบ้านต่อได้ สภาพเช่นนี้ทำสมาชิกทุกคนในครอบครัวเกิดความเครียด หลายรายหางานออกด้วยวิธีการจับชีวิตตนเองตามข่าวจากหน้าหนังสือพิมพ์ สถานการณ์เช่นนี้ส่งผลกระทบต่อภาคเกษตรเช่นกัน หลายโครงการของรัฐต้องถูกยกเลิกทำให้ประชาชนซึ่งยึดอาชีพรับจ้างช่วงหมดฤดูทำนารายได้ก็ต้องยุติหายไปด้วยโครงการต่าง ๆ ที่เคยได้รับความช่วยเหลือค่าเล่าเรียน อาหารกลางวันจากโรงเรียนก็อาจถูกยุติความช่วยเหลือ เด็กหลายคนต้องออกจากภาคการศึกษากลางคัน เข้าสู่อารมณ์เป็นแรงงานเด็ก หรือเข้าสู่ภาคบริการเป็นพนักงานเสิร์ฟอาหาร จนถึงขั้นขายบริการ

จากสถานการณ์เช่นนี้มีผู้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการปฏิบัติงานและบทบาทของนักสังคมสงเคราะห์สมัยใหม่ไว้หลายท่าน อภิญา เวชชัย ได้เสนอแนวคิดต่อการทำงานสังคมสงเคราะห์ว่า ควรต้องขยายแนวคิดในการทำงานไปสู่ขอบเขตที่กว้างกว่าเดิม เช่นจากการให้บริการกลุ่มเป้าหมายในระบบก็ต้องขยายความช่วยเหลือผู้รับบริการนอกระบบทุกรูปแบบ จากการพิจารณาปัญหาเฉพาะด้านอย่างใดอย่างหนึ่งตามขอบเขตหน้าที่ขององค์กร ก็ต้องพิจารณาปัญหาทุกระบบในภาพรวม การทำงานจึงต้องมีลักษณะครบวงจร ทั้งแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า ฟื้นฟูสภาพผู้รับบริการทุกด้าน ฟื้นฟูสภาพครอบครัวเพื่อสร้างความมั่นคงระยะยาว ทำงานเชิงป้องกันทั้งในลักษณะรายบุคคลและลักษณะกลุ่มหรือชุมชน และเข้าร่วมในกระบวนการพัฒนาหรือการประสานเครือข่ายที่จะนำไปสู่การแก้ปัญหาหรือการส่งผลกระทบต่อสังคมในวงกว้าง (อภิญา เวชชัย, 2541 : น. 27- 28)

จิราลักษณ์ จงสถิตมัน ได้กล่าวไว้ว่า การพัฒนาที่ผ่านมาเป็นการพัฒนาด้านเศรษฐกิจมากกว่าคน ก่อให้เกิดปัญหาความยากจนมวลรวม (Mass Poverty) และอาศัยระบบสวัสดิการสังคมแบบสมัยใหม่ "เก็บตก" เข้ามาบรรเทาปัญหาให้ระบบสวัสดิการสังคมแบบดั้งเดิม (ครอบครัว เครือญาติ กลุ่ม องค์กร และเครือข่าย) ล้มสลายไป แต่ในท่ามกลางวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจและสังคมวัฒนธรรมปัจจุบันประเทศไทย

ความจำเป็นจะต้องพัฒนาสังคมสงเคราะห์แบบพื้นฐาน และระบบสวัสดิการสังคมแบบพื้นฐานขึ้นมา โดยมีวงการสังคมสงเคราะห์เป็นพลังหลักที่จะผลักดัน และพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ทางสังคมสงเคราะห์ที่มีรากเหง้าจากสังคมวัฒนธรรมไทย บทบาทของนักสังคมสงเคราะห์ควรเป็น Secondary Role ส่วนบทบาทหลักควรเป็นประชาชน การบริการสังคมสงเคราะห์ในอนาคตควรเป็น Community-based มากกว่า Agency-based เช่นในปัจจุบัน นักสังคมสงเคราะห์ควรเป็นผู้ช่วยฟื้นฟูโรคทางวัฒนธรรมของชุมชนด้านสังคมสงเคราะห์ และผู้ช่วยให้เกิดการฟื้นฟูจิตวิญญาณของประชาชน (จิราลักษณ์ จาสกิตมัน, 2541 : น.14-48)

รศ. ดร. ชัคติยา วรรณสุด ได้กล่าวถึง ปัจจุบันมีสัญญาณเตือนภัยมากมาย ไม่ว่าจะเป็นปัญหาหมอลพิษ เด็กเร่ร่อน คนยากไร้อาศัยอยู่ใต้สะพานลอยมากมาย ถ้าเราไม่ทำอะไรมันจะอยู่กันไม่ได้ อีกต่อไป มันจะเกิดโลกออลเวงขึ้นมาและสถาบันที่อยู่ก็ไม่สามารถควบคุมเหตุการณ์ไว้ได้ การสร้างสถาบันใหม่ เช่นสถาบันชุมชน เพื่อทำหน้าที่ป้องกันและแก้ไขปัญหาในแต่ละชุมชนรวมทั้งประสานผลประโยชน์กับกลุ่มอื่นๆ ในสังคม จึงเป็นแนวทางที่จะทำให้สังคมอยู่รอด (จตุรงค์ บุญยรัตนสุนทร, 2542 : น. 106)

รศ. แบล ดิสกวิทย์รัตน์ ได้กล่าวเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงกระแสสังคมโลกทำให้สถาบันต่างๆ ในสังคมไทยต้องปรับตัวเพื่อการอยู่รอด สวัสดิการสังคมที่มีอยู่รูปแบบเดิมเป็นผลทำให้มาตรการเกี่ยวกับการประกันหรือคุ้มครองแรงงานใช้ไม่ได้ อีกต่อไป การเคลื่อนไหวให้มีพรบ.สวัสดิการสังคมจึงเป็นสิ่งที่สมควรและถูกต้อง (จตุรงค์ บุญยรัตนสุนทร, อ่างแล้ว : น.106)

นายวัลลภ ตังคณานูรักษ์ ได้ชี้ให้เห็นถึงองค์ประกอบของการทำงานปัญหาสังคมคือนักสังคมสงเคราะห์หมองเห็นความพยายามที่จะให้เกิดการมีส่วนร่วมขององค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรเอกชน และองค์กรอื่น ๆ เข้ามาเชื่อมโยงกัน โดยพยายามมองเห็นฐานความสำคัญของครอบครัว การคุ้มครองสิทธิพื้นฐานของคนในการที่จะอยู่รอดปลอดภัย และสิทธิในการมีส่วนร่วม การพยายามใช้ฐานงานบริการเข้าไปรองรับในส่วนที่ยังขาดการบริการอยู่โดยจะเชื่อมโยงแบ่งงานกันในลักษณะดังนี้

1. บทบาทในเชิงสงเคราะห์
2. บทบาทในการสะท้อนให้สังคมเห็นว่าสังคมมีปัญหา
3. บทบาทในชั้นแสดงปัญหา พิจารณาทางเลือกให้กลุ่มเป้าหมายต่างๆ มากขึ้น กลไกการพัฒนาที่ยั่งยืนในชุมชน กลไกการพยายามหาบ้านที่ปลอดภัยให้กับเด็ก ซึ่งจะเป็นกลไกเคียงคู่ไปกับกลไกทางกฎหมาย
4. บทบาทในการเชื่อมโยงสัมพันธ์ในเชิงนิยามและผลักดันกฎหมาย (จตุรงค์ บุญยรัตนสุนทร, อ่างแล้ว : น.97-99)

การเน้นย้ำองค์ความรู้ทักษะ และทัศนคติของสังคมสงเคราะห์สมัยใหม่ตามแนวคิดที่กล่าวมานี้จึงมุ่งสู่ที่ครอบครัว ชุมชนเป็นหลัก เน้นการให้เกิดการมีส่วนร่วมในการดำเนินการให้บริการ

การบริหาร/จัดการ เพื่อให้ชุมชนเข้มแข็งและมีประสิทธิภาพ นักสังคมสงเคราะห์ยังคงเป็นผู้พิทักษ์สิทธิ เป็นผู้ผลักดันนโยบาย รวมทั้งกระตุ้นเร้าให้สังคมเกิดการตระหนักร่วมกันแก้ไขปัญหา แนวทางในการ สังคมสงเคราะห์แบบเดิมที่เป็นเฉพาะรายหรือ Agency-based จึงไม่ได้รับความสำคัญอีกต่อไป นักสังคม สงเคราะห์จึงต้องมุ่งปฏิบัติงานให้ครบวงจร มีระบบการตรวจสอบของหน่วยงานเพื่อให้การบริการและกิจ กรรมถูกพัฒนาอย่างมีคุณภาพ ดังนั้นการพัฒนาวิชาชีพสังคมสงเคราะห์ให้ก้าวออกมารับรู้และรองรับ ปัญหาที่ซับซ้อนของสังคมได้ จึงเป็นจุดเน้นที่สถาบันการศึกษาควรให้ความสำคัญในการผลิตบัณฑิตคณะ สังคมสงเคราะห์

ดังนั้น ในฐานะที่ผู้ศึกษามีส่วนร่วมในกระบวนการผลิตบัณฑิตคณะสังคมสงเคราะห์ ศาสตร์และสวัสดิการสังคม มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ ที่ได้เริ่มเปิดสอนหลักสูตรสังคม สงเคราะห์ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2533 ถึงปัจจุบัน ผลิตบัณฑิตคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์และสวัสดิการสังคมไป ปฏิบัติงานในหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชนทั้งสิ้น 231 คน ผู้ศึกษาจึงสนใจที่จะศึกษาคุณสมบัติของ บัณฑิตภายหลังจากที่บัณฑิตได้ปฏิบัติงานแล้ว (ภายใต้สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจและ สังคม) จากความคิดเห็นของผู้บังคับบัญชาบัณฑิตโดยศึกษาเรื่อง “ความคิดเห็นของผู้บังคับบัญชาคณะสังคม สงเคราะห์ศาสตร์และสวัสดิการสังคม มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ รุ่นปีการศึกษา 2533-2537” เพื่อนำข้อมูลมาพัฒนาหลักสูตรและระบบการเรียนการสอนในอนาคต ทั้งนี้ เพื่อการผลิตบัณฑิตที่มีคุณสมบัติเฉพาะต่อการปฏิบัติงานเพื่อพัฒนาสังคมต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อทราบประเภทของหน่วยงานและจำนวนบัณฑิตที่เข้าปฏิบัติงานในหน่วยงาน
2. เพื่อทราบความคิดเห็นของผู้บังคับบัญชาคณะสังคมสงเคราะห์-ศาสตร์และสวัสดิการสังคม มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ
3. เพื่อทราบถึงทิศทางหลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ที่พึงประสงค์ในอนาคต

ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาเพื่อสำรวจความคิดเห็นของผู้บังคับบัญชาของบัณฑิตจากคณะสังคมสงเคราะห์ ศาสตร์และสวัสดิการสังคม มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ ตั้งแต่รุ่นปีการศึกษา 2533-2537 ใน หน่วยงานภาครัฐ เอกชน และรัฐวิสาหกิจ ทั่วประเทศ ในประเด็นที่ทำการศึกษาดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไป
 - ก. ข้อมูลเกี่ยวกับผู้บังคับบัญชาของบัณฑิต

1.1 ประเภทหน่วยงาน

1.2 ตำแหน่ง

1.3 เพศ,อายุ

1.4 การศึกษา

ข. สถานภาพของบัณฑิตในหน่วยงาน

1.5 จำนวนบัณฑิตในหน่วยงาน

1.6 ตำแหน่งหรือหน้าที่รับผิดชอบที่ได้รับจากหน่วยงาน

1.7 เหตุผลในการรับบัณฑิตเข้าปฏิบัติงาน

1.8 ระยะเวลาที่บัณฑิตปฏิบัติงาน

2. ความคิดเห็นต่อคุณสมบัติบัณฑิตคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์และสวัสดิการสังคม มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

2.1 ความรู้ความสามารถและทักษะในการปฏิบัติงาน

2.2 ทักษะคือวิชาชีพสังคมสงเคราะห์

3. การสนับสนุนของหน่วยงาน

3.1 การส่งเสริมและพัฒนาบัณฑิตของหน่วยงาน

3.2 ความก้าวหน้าของตำแหน่งในหน่วยงาน

4. ข้อเสนอแนะของหน่วยงานต่อคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์และสวัสดิการสังคม

- ต่อการเตรียมความพร้อมของบัณฑิต

- ต่อการปรับปรุงการเรียนการสอนของคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์และสวัสดิการสังคม

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เป็นแนวทางในการเตรียมความพร้อมของบัณฑิตคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์และสวัสดิการสังคมก่อนออกไปปฏิบัติงาน

2. เป็นแนวทางในการพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตร์

3. ผลที่ได้จากการศึกษาสามารถเป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยต่อไป